

EGY ÜDVÖZLŐ SZÓ

Lapunk közelebbi számaiban vette a tisztelt közönség azon székfoglaló beszédet, melyet Madách Imre a Kisfaludy-társaság márciusi ülésén személyesen előadott. Teljesség okáért, s több oldalról vett felszólításnak engedvén, íme most közöljük azon rövid bemutatást, mellyel az igazgató, a társaság szabályai értelmében az új tagot bevezette. A rövid megszólítás így hangzik:*

Tisztelt Társaság! nekem jutott a szerencse, hogy Madách Imrét e szépirodalmi társaságba bemutassam.

Ezen bemutatás nem most történik először. Oh, emlékszem én, s mindenkor édesen fogok emlékezni a napra, midőn ama nevezetes műnek, az *Ember tragédiájá*-nak, habár csupán töredékeit olvasva Önök előtt, majd örvendő meglepetés, majd lelkesült csudálkozás, itt javalló elégtűtség, ott elmélyedő figyelem, mindenütt pedig folytonos, fokozatos érdek kifejezését láttam a hallgatók arcain. Jól esett nekem ily fogadtatása a költeménynek a T. Társaság részéről; mert úgy szólván felelősséget, erkölcsi solidaritást vállaltam vala a sükerre nézve az által, hogy e művet Önök elé hoztam. Ugyanis a szerző – méltán jegyzem föl e vonást oly korban, midőn a leghalványabb irodalmi zöltség is, mint pincében kelt növény, a nyilvánosság napfénye felé nyújtózkodik – a szerző, mondom, egyedül az én ítéletemtől függeszté vala fel, lászon-e világot e tragédia, vagy örök homályba vesszen; semmitől nem irtóztván annyira, mint félszeg vagy középszerű munkával szaporítani azon verselők számát, kiknek a költővé lehetést „non di, non homines, non concessere columnae.” Azóta is vettem őszinte vallomását, hogy ha akkor e művet, rosszaló ítélettel küldöm vissza, már rég tűzbe dobta – s „Ádám utolsó álmát a purgatórium lángjai közt álmodta volna végig.” – A költemény, Önök javallása folytán, szépirodalmi társaságunk tekintélye alatt, im megjelent, közkézen forog; és bár iránta, mint minden nevezetesb tünemény iránt, a sajtóban úgy, mint magán körökben, a kiritikában, úgy, mint az olvasóknál, többféle lehet a vélekedés: azt az egyet ma már bátran kérhetem: van-e közöttünk – nem mondom e falak, de talán a két haza határai közt – olvasó, ki Madách művét irodalmunkra nézve kisebb-nagyobb mértékben nyereségnek ne vallaná; ki inkább azon időt szeretné visszahozni, mikor a szerzőnek egy szeszélyétől függ vala, semmivé tenni homályban lappangó költeményét? Azt hiszem, nincs. Mindnyájan elégedve gondolunk e műre, s ha világirodalmi jelességek

* Annál inkább megbocsáthatónak véljük ezt, miután e számban hosszabb cikket nem kezdhettünk, e számmal jelen félévi folyama lapunknak be levén rekesztve. Szerk.

mellett netalán érezzük, látjuk is fogyatkozását, nem örömet válnánk meg a tudattól, hogy ez – a mienk!

Nem volna itt helyén a tragédia érdemlegi méltatásába ereszkednem. De el nem hallgathatok egy észrevételt, mely inkább magán körben, mint sajtó útján felőle olykor nyilvánult, hogy t. i. e mű nagy mértékben pessimista világnézet kifejezője. Mellőzöm a kérdést, hogy a pessimista irányú költő megszűnik-e csupán ez által költő lenni, hisz úgy, pl. Byron, nem volna az. Óhajtandó ugyan, hogy a költői lélek teljes harmoniában legyen a világgal: de ha nincs, ki tehet róla. A művészet harmoniája nem mindig az optimismusé is egyszer-smind. De én nem találok e pessimismust az *Ember tragédiájá*-ban, mihelyt mint egészt fogom fel. Mert min sarkallik az egész? Lucifer részt követel a teremtésből, hogy megrontsa azt. Nyer istentől két megátkozott fát. Egyik fa segítségével erkölcsileg már megrontá az embert, hanem ő physikailag is tönkre akarja tenni Ádámban az összes emberiséget, hogy ne is szülessék az. Kívánhatjuk-e Lucifertől, hogy ne pessimista színben mutassa neme jövőjét Ádámnak, midőn célja: kétségbe ejteni s benne ily módon egész ivadékát előlni? Úgy de, mondják, a sötét álmoképek tárgyilag is egyeznek a világtörténettel: Ezt tagadom én. Minden tárgyi hűség mellett, melylyel egyes korokat felmutat a szerző, látszik, hogy Lucifer, célja szerint, a sötétebb oldalt vette. Ez nem a szerző pessimismusa: ez magából a szerkezetből foly így. Téved tehát, ki úgy fogja fel, hogy a szerző a világtörténet egyes szakainak, s általuk az egésznek, hű képét akarta adni, azt mutogatván, hogy nincs haladás az emberiségben, csak szüntelen körben forgás, vagy alább szállás, míg minden a nihilismusba sülyed. Ki egyszerű egészvontában tekinti e compositiót, az tisztában lehet a költő céljával. „Lucifer az embert teljesen meg akarja rontani; az első embert kétségbeesésig űzve, benne megsemmisíteni összes nemét; ez neki a sötét képek által már-már sikerül is, midőn a szeretet szava, és isten keze visszarántja az örvény széléről.” Ez a mese alapvázlata: innen indulva kell méltánylani az egyes részeket, és a kivitel sikerét.

De szinte megfeledkezém mostani feladatomról, mely nem egyéb, mint hogy ama jeles mű alkotóját e szépirodalmi társaságba mint tagot, bevezessem. Im itt áll közöttünk: elég rámutatnom: ez ő! Szellemét ismerjük mindnyájan. Ki a gondolatnak, az átlagos emberinek oly derekas érvényt szerze faji s egyedi aprólékosságba s képzelni üres játékba nagyon is elmerült mai költészetünkben: annak díszes helye van közöttünk. És így, Tisztelt Barátom, nincs egyéb hátra, mint alkalmi előadással elfoglalnod azon széket, melyre mindnyájunk egyhangú szavazata oly örömet, oly méltán hívta meg az *Ember tragédiájának* koszorús szerzőjét.

(1862)

Disxuell Faróavág!

mi tarsasagban bemutatavam. Ezen bemutatás nem most történtik először. Oh, emlékszem én, s mindenkor élesen fogok emlékezni a napra, midőn ama nevezetes műnek, az Ember tragédiájának, határ csupán a töredékeit olvasva önként, majd örvendő meglepetéssel, majd leté, sőt csodálkozással, itt javalló elégtelenség, ott elmulasztó figyelem, mindenütt pedig folytonos, folyócszerű árnyék kifejezését láttam a hallgatók arcaiban. Jól esett nekem ily fogadására a költeménynek a t. tarsaság részéről; mert úgy kíváncsi felelősséget, és költői solidaritást vállaltam vala a sikerre nézve az által, hogy e művet önként elő hoztam. Ugyanis a szerző — millán jegyzem föl e vonást oly korban, midőn a leghalványabb iradalmi költőség is, mint pinczében kelt növény, a nyitvanonag napfényre felé nyújtózkodik — a szerző, mondom, egyetül az én kritikai függőcsé vala fel, látsván-e világot e tragédia, vagy önként homályba vesztetve; semmitől nem irórván annyira, mint félve vagy kőpörren munkával kaporolni azon verselőt, kinek a költemény letelest, non di, non lumine, sicut, concessere columnae. Azóta is netem ösztönte vallomást, hogy ha akkor e művet, raskáló ítélettel küldöm vissza, már rég tűnne jobbra — s „Adam, utolsó álma a purgató, nimm tangjai köze álmodta volna mégig.” — A költemény, önként javallás a folyton, képi iradalmi tarsaságunk tekintet, tye alatt, ön megjelent, közt közen forog, és bár iránta, mint minden nevezetes művevény iránt, a sajátban úgy, mint magán kö, rökben, a kritikában úgy mint az olvasónál többféle lehet a né, letelest: az az egyet ma már bátran kiemeltem: van-e köztölünk — nem mondom e fatalk, de talán a két hata határai közt — olvass, ki Madách művét iradatmunka nézve kisebb-nagyobb mértékben nyereségnél ne vallandó; ki inkább azon időt keres, ne' vizskáhozni, mikor a szerzőnek egy személyesül függ vala, sem, mire' tenni homályban táppangó költeményét? Azt hiszem, nincs. Mindnyaján elégedue gondolunk e műve, s ha világírodalmi jelölésig mellettel netalan értekkék, tájant is fuggatkozás it, nem öre, most valnánk meg a lutasról, hogy ez — a miénk!

Nem volna itt helyén a tragédia érdemlegi méltatása, mely
sába emelkednem. De el nem hallgatható egy elzáróvétel, mely
inkább magán körben mint fajis napján felüle olykor nyilván,
melt, hogy t. i. e mű nagy mértékben pessimista világné,
zet kifejtése. Mellokém a kérdést, hogy a pessimista irán
nyú költő megvünik-e csupán ex álkal költő lenni; hisz

rült mai költészetünkben: annál dixer helye van
költésünk. És így, tisztelet Barátom, nincs egyéb
hátra, mint alkalmi elvadászal elfoglalni azon péc-
ket, melyre mindnyájunk egyhangú szavazata oly
öröme, oly méltán hívta meg az Ember tragédi-
ájának közfoglalt színpadát.

Arany János.

bevezető
Mire az új nap követheti elhelyezését olvastam fel:

M. N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA
Kéziratt. Növedéknapló.
1928. év. 27. sz.